

Tadeusz Cieślak

"Bibliografia niemieckich bibliografii dotyczących Polski 1900-1958",
Władysław Chojnacki, Jan Kowalik,
Poznań 1960 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 150-151

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przyczyn, zahaczających o siłę króla polskiego, o możliwości przeprowadzenia ambitnych planów wyodrębnienia metropolii pruskiej. Omawiana praca łączy w sposób interesujący problematykę ustaleń prawnych w pierwszym (1479) i drugim układzie (1512) piotrkowskim z konkretnymi obsadami opróżnionego biskupstwa. W pracy przedstawione zostały kłopotliwe dla króla sytuacje, powstałe na skutek oporów kapituły. Zrecznie wykorzystując kontakty z kurią rzymską umiała kapituła warmińska utrzymać swoich elektów na stolcu biskupim, ale dwór królewski potrafił nie tylko przeciągać przeciwników na swoją stronę, lecz i poszerzać swoje uprawnienia aż do pełnego zwycięstwa. Właśnie taka ewolucja sytuacji i wszystkie elementy, które do niej doprowadziły, poprzez wybory Mikołaja Tungena, Łukasza Watzenrodego, Fabiana Luizjańskiego, Maurycego Ferbera i wreszcie Jana Dantyszka, stanowią główną treść omawianej pracy. Autor nie tylko przedstawił w sposób wyczerpujący i przekonywający historyczny bieg wydarzeń, ale poświęcił ogromną uwagę zreferowaniu strony formalnej sporów. Czytelnik otrzymuje pełne zestawienie argumentów prawnych samej kapituły, jak i uzasadnień dworu królewskiego, przy czym do tego dodana jest ich ocena w dotychczasowej historiografii problemu oraz stanowisko samego autora. Skomplikowany proces przewyższania partykularyzmu kapituły i zwycięstwa koncepcji dworu polskiego, i to po długich latach niepowodzeń, został opracowany w sposób poważnie wzbogacający dorobek naszej wiedzy o przeszłości Warmii.

Wydaje mi się, że wysunięcie królewicza Fryderyka na biskupstwo warmińskie mimo uzasadnienia względami ogólnopanstwowymi i polityką zjednoczeniową wyłącznie było również i to w poważnym stopniu wynikiem polityki dynastycznej. Autor poprzestaje na tłumaczeniach króla i nie precyzuje własnego stanowiska, ani też nie dowierza komentarzom królewskim, co wydawałoby się bardziej uzasadnione. Innym momentem spornym jest przeciwstawianie sytuacji, raczej uprawnień, biskupów warmińskich przywilejom biskupów niemieckich (str. 53). Chciałbym zwrócić uwagę na różnorodność sytuacji prawnej wśród biskupów na terenie Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego i konieczność precyzji porównania, gdyż niesłuszną jest rzeczą pomijanie dyferencji. Za najbardziej celowe i upoważniające do analogii (czy przeciwstawień) uznać należałoby chyba biskupstwo kamieńskie na Pomorzu Zachodnim. Naturalnie są to kwestie dyskusyjne, które zapewne w zapowiadanej obszernej monografii na temat problematyki jednoczenia powtórnego Warmii z Rzeczpospolitą szlachecką znajdą swoje wyjaśnienie. W każdym razie miłośnicy przeszłości Warmii czekają na nią z niecierpliwością.

Tadeusz Cieślak

WŁADYSŁAW CHOJNACKI, JAN KOWALIK, *Bibliografia niemieckich bibliografii dotyczących Polski 1900 — 1958*, Poznań 1960, Instytut Zachodni, s. 252.

Pracownikom naukowym oraz tym działaczom, którzy pragną w sposób pogłębiony zajmować się problemami polsko-niemieckimi, oddana została do użytku piękna pozycja bibliograficzna. Orientuje ona we wszystkich bibliografiach „wydanych w Niemczech i to bez względu na pochodzenie i charakter oraz także wydane gdzie indziej, o ile Niemcy byli ich autorami, nakładcami czy współwydawcami” (str. 11) i dlatego stanowi pozycję, bez której nie może obejść się żadna biblioteka mająca ambicję specjalizacji w zagadnieniach polsko-niemieckich. Pierwszy z autorów, dr Władysław Chojnacki, jest dobrze znany czytelnikowi polskiemu z wielu prac dotyczących przeszłości Mazur i Warmii. Jego osiągnięcia w dziedzinie bibliografii, wymagającej

ogromnego wkładu pracy, są powszechnie uznane i zyskały już szereg pochlebnych ocen. Obecna pozycja w sposób szczególny wzbogaca dorobek dra Chojnackiego z uwagi na ogromną rozbudowę informacji o poszczególnych pozycjach przez podanie wiadomości o treści opracowania oraz wykazu recenzji. Współautorem jest Jan Kowalik, bibliograf znany wśród Polonii amerykańskiej z omówień bibliografii niemieckich dotyczących Polski. Współpraca Kowalika umożliwiła uwzględnienie wydawnictw, które w czasie wojny, czy po wojnie, nie dotarły do naszych bibliotek.

W omawianej pracy zastosowany został szczegółowy podział na część pierwszą, opartą na kryterium terytorialnym, a w ich obrębie na poszczególne nauki. Natomiast w części drugiej umieszczone zostały bibliografie bibliografii, katalogi wydawnicze, biblioteczne i księgarskie, bibliografie czasopism i wykazy książek zakazanych. Wreszcie część trzecia oparta została na kryterium rzeczowym i uwzględnia poszczególne nauki.

Na stronach 27 — 51 w rozdziale pt. *Pomorze Gdańskie i b. Prusy Wschodnie* znajduje się 160 pozycji bibliografii odnoszących się do terenu Mazur i Warmii.

Użytkowanie książki ułatwia skorowidz autorów i tytułów prac anonimowych.

Staranne wydanie tego dzieła przez Instytut Zachodni zasługuje na specjalnie podkreślenie. Obawiam się, że nakład będzie zbyt niski wobec rozrastającej się tendencji do pogłębiania wiedzy o stosunkach polsko-niemieckich.

Tadeusz Cieślak

BRUNON MISZKIEWICZ, *Struktura antropologiczna Mazurów*, Wrocław 1956, s. 63, Polska Akademia Nauk. Zakład Antropologii. Materiały i Prace Antropologiczne Nr 23.

BRUNON MISZKIEWICZ, *Struktura antropologiczna autochtonicznej ludności Warmii*, Wrocław 1960, s. 115. Polska Akademia Nauk. Zakład Antropologii. Materiały i Prace Antropologiczne Nr 51.

Celem wyżej wymienionych prac było poznanie struktury rasowej ludności autochtonicznej Mazur i Warmii. Tym bardziej wydawało się to konieczne, gdyż struktura antropologiczna tej ludności była prawie całkowicie nie znana. Niemcy bowiem świadomie nie podejmowali na tym terenie żadnych poważniejszych badań. Z powodów politycznych nauka niemiecka głosiła głośno tezę, że ludność autochtoniczna Mazur i Warmii miała stanowić zespół rasowy, nie mający żadnego powinowactwa antropologicznego z mieszkańcami ziem sąsiednich. Z uwagi na dość szybko postępujący proces mieszania się ludności autochtonicznej z napływową w okresie powojennym przeprowadzenie badań antropologicznych na tym obszarze było sprawą palącą, by we właściwym czasie uchwycić obraz pierwotnych pod tym względem stosunków. Materiały do swych prac B. Miszkiewicz zebrał w latach 1954 — 1956. Ich analizę typologiczną przeprowadzono w Zakładzie Antropologii Polskiej Akademii Nauk.

Zebrany przez autora materiał antropologiczny ludności autochtonicznej obejmował 611 Mazurów (w tym $\frac{2}{3}$ kobiet) i 653 Warmiaków (w tym 293 mężczyzn oraz 360 kobiet). Wiek badanych wahał się w granicach 17 — 65 lat. W swych badaniach autor uwzględniał nazwisko i imię danego osobnika, jego wiek, miejsce urodzenia, zawód, wzrost, największą długość i szerokość głowy, następnie największą szerokość twarzy, jej wysokość, długość i szerokość nosa, barwę oczu i włosów, ponadto ciężar ciała. Materiał antropologiczny ludności Mazur opracował metodą punktów odniesienia A. Wankego, a ludności Warmii również metodą morfologiczną I. Michalskiego. Otrzymane wyniki porównywał